

Udskriftsdato: mandag den 12. januar 2026

2014/1 LSF 182 (Gældende)

Forslag til Lov om ændring af lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion (Udvidelse af den sikrede personkreds)

Ministerium: Folketinget

Forslag

til

Lov om ændring af lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion (Udvidelse af den sikrede personkreds)

§ 1

I lov nr. 336 af 2. april 2014 om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion foretages følgende ændringer:

1. *Titlen* affattes således:

»Lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«

2. § 1 affattes således:

»§ 1. Denne lov omfatter personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion, der er omfattet af §§ 2-5 i lov om arbejdsskadesikring og deres efterladte.«

3. I § 2, *stk. 1, nr. 3*, udgår », og at sygdommen er opstået i tilknytning til og som følge af udsendelse som nævnt i § 1, *stk. 2*«.

4. § 4 affattes således:

»§ 4. Afgørelser efter denne lov kan af tilskadekomne, efterladte, den ansættende myndighed og af Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring vedrørende andre personer end statsansatte indbringes for Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 8 i lov om arbejdsskadesikring.«

5. I § 6, 2. *pkt.*, indsættes efter »ansættende statsmyndighed«: »og Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring, jf. *stk. 2*«.

6. I § 6 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring kan til finansieringen af udgifter efter *stk. 1* opkræve et tillæg til bidraget efter § 58 i arbejdsskadesikringsloven hos alle arbejdsgivere bortset fra statslige arbejdsgivere.«

§ 2

I lov om aktiv socialpolitik, jf. lovbekendtgørelse nr. 1193 af 13. november 2014, som ændret senest ved lov nr. 53 af 27. januar 2015, foretages følgende ændringer:

1. § 14, *stk. 3, nr. 4*, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.«

2. I § 59, stk. 1, 1. pkt., ændres »lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion« til: »lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«.

3. § 94, stk. 3, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.«

§ 3

I lov om social pension, jf. lovbekendtgørelse nr. 10 af 12. januar 2015, foretages følgende ændring:

1. § 14 c, stk. 1, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,«

§ 4

I lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig førtidspension m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 11 af 12. januar 2015, foretages følgende ændring:

1. § 20, stk. 1, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,«

§ 5

I ligningsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1041 af 15. september 2014, som ændret senest ved lov nr. 202 af 27. februar 2015, foretages følgende ændring:

1. § 7, nr. 20, 2. pkt., affattes således:

»Det samme gælder for kapitalbeløb, der udbetales i henhold til § 17, stk. 7, 4. og 5. pkt., og § 27 i lov om arbejdsskadesikring, når erstatningen er tilkendt efter lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.«

§ 6

Loven træder i kraft den 1. oktober 2015.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Af lov nr. 336 af 2. april 2014 om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion fremgår det, at loven omfatter tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion. Det handler om en lov, som er et tillæg til arbejdsskadeloven, og som kan opfattes som en særlov gældende for de omtalte persongrupper.

Loven er blevet til på baggrund af tidligere hændelser, ikke mindst hændelser for de danske soldater, som var udsendt i Cypern, Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan.

Det viste sig i en omfattende rapport fra SFI, »Danske hjemvendte soldater«, september 2010, at en del af de udsendte fik psykiske men af deres deltagelse i krigen, og mere end 500 havde fået posttraumatisk belastningsreaktion (ptsd). Mange af de udsendte fik ikke dette anerkendt og fik ingen erstatning.

Sygdommen ptsd kom på fortegnelsen over erhvervssygdomme i 2005 på baggrund af WHO's sygdomsklassifikation ICD-10.

Det betyder, at WHO's sygdomsklassifikation blev brugt meget firkantet, og det betød, at de, som ikke fik en lægefaglig diagnose inden for de første 6 måneder fra belastningens ophør, ikke fik anerkendt ptsd. Problemet var imidlertid, at der var få andre hjemvendte soldater, som var mere heldige, ved at deres sag blev taget op i det almindelige retssystem, hvor de fik erstatning efter erstatningsansvarsloven, selv om at det ikke nødvendigvis var muligt at konstatere ptsd efter 6 måneders forløb.

På denne baggrund anmeldte forslagsstillerne forespørgsel F 29 (Folketingstidende 2012-13, 81. møde, s. 31 ff.), hvor såvel beskæftigelsesministeren som forsvarsministeren skulle forklare Arbejdsskadestyrelsens praksis, som betød, at de skadede skulle have en lægefaglig begrundelse for deres ptsd inden for de første 6 måneder. Denne forespørgsel udmundede i en enstemmig vedtagelse af V 57, hvoraf bl.a. fremgik:

»- forsvarsministeren og beskæftigelsesministeren giver tilsagn om, at der etableres en ordning for veteraner, hvor der ikke stilles krav om, at dokumentation for sygdomsdebut vedrørende PTSD i arbejdsskadesager skal ske i form af lægebesøg indenfor, som udgangspunkt, 6 måneder. Ordningen omfatter også tidligere afgjorte sager«.

På et møde mellem Arbejdsskadestyrelsen og Sundhedsstyrelsen i oktober 2012 kom det frem, at 6 måneders diagnosekriteriet for ptsd på daværende tidspunkt fortsat var det gældende kriterium, men at nyere undersøgelser tydede på, at der måske kunne gå længere tid, inden symptomerne viser sig.

Den daværende beskæftigelsesminister satte derfor gang i udredningen om ptsd. Udredningen havde til formål at undersøge, om Arbejdsskadestyrelsens krav om at anerkende ptsd var baseret på den nyeste forskning på området.

Ptsd-udredningen blev udarbejdet af et forskerteam med professor og forskningsleder Jens Peter Bonde fra Arbejdsmedicinsk Klinik på Bispebjerg Hospital i spidsen.

Konklusionerne af udredningen om ptsd, »A scientific review addressing delayed-onset posttraumatic stress disorder and posttraumatic depression« fra juni 2013 var bl.a.:

- ptsd kan udvikles senere end 6 måneder efter udsættelse for en traumatisk begivenhed (forsinket ptsd).
- I udredningen henvises der til undersøgelser, der viser, at omkring 25 pct. af alle ptsd-tilfælde er forsinket ptsd.
- Personer, der udvikler forsinket ptsd, har ofte haft enkelte symptomer på ptsd inden for de første måneder efter den traumatiske begivenhed.
- Forsinket ptsd forekommer hyppigere blandt professionelle faggrupper (f.eks. soldater) end blandt andre.

Udredningen byggede på en undersøgelse af 30.000 personer. Det handlede om folk, som fik ptsd, og andelen heraf, som fik det forsinket. Hændelserne handlede om naturkatastrofe, terror, teknologisk katastrofe, sygdom og udsendelser i krig.

Det viste sig, at langt de fleste af dem, der fik ptsd forsinket, var soldater, som havde været udsendt i krig. Men af de andre grupper fik nogle også ptsd forsinket.

På baggrund af udredningen om ptsd ændrede Arbejdsskadestyrelsen sin praksis, og regeringen lavede et lovforslag (L 104, folketingsåret 2013-14), som omfattede tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatiske belastningsreaktion. I bemærkningerne stod der, at lovforslaget var begrundet i den tidligere vedtagelse under forespørgsel F 29, og ministeren understregede, at lovforslaget handlede om de tidligere udsendte, som også var nævnt i vedtagelsen.

I forbindelse med høringen vedrørende lovforslaget udvidedes lovforslaget til også at omfatte andre statsansatte.

Under høringen over lovforslaget udtalte FTF:

»At lovforslaget bør indrettes, således at de objektive krav, der kendes fra arbejdsskadelovgivningen opretholdes, således at personer udsat for samme hændelser og samme dokumentationsvanskeligheder stilles lige uanset om der er tale om soldater, politifolk, brandfolk og andre faggrupper«.

Netop spørgsmålet om de objektive krav bør fastholdes i loven, og derfor fremsættes dette forslag om ændring af loven. Når man ser på finansieringen af forslaget, giver forslaget Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring mulighed for at opkræve et tillæg til bidraget efter § 58 i arbejdsskadeloven hos alle arbejdsgivere bortset fra statslige arbejdsgivere.

Lovforslaget er sendt i ekstern høring med svarfrist den 24. april 2015.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Lovforslagets titel ændres som konsekvens af den udvidede personkreds, der indføres ved forslag nr. 2.

Til nr. 2

Det foreslås, at lovforslaget udvides til at omfatte alle personer, der er omfattet af den sikrede personkreds i § 2-5 i arbejdsskadesikringsloven.

Ved forslaget ligestilles alle tilskadekomne, uanset om de mindst en gang har været udsendt eller i øvrigt i tjenstligt medfør har opholdt sig i udlandet i områder, hvor danske statsansatte deltager i

konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende opgaver, eller om de har pådraget sig ptsd under arbejde i Danmark. Samtidig ligestilles privatansatte og andre offentligt ansatte end statsansatte med soldater og andre statsansatte efter loven.

Det vurderes, at udvidelsen vil få betydning for privatansatte, der udsendes af en arbejdsgiver til konfliktområder m.v. og for fængselsfunktionærer og socialrådgivere og andre, der som led i deres tjeneste udsættes for påvirkninger, der kan medføre ptsd.

Det er fortsat en betingelse efter loven, at sygdommen først diagnosticeres sent, dvs. efter 6 måneder efter belastningens ophør.

Den udvidede personkreds indebærer en udvidelse af personkredsen nævnt i Folketingets vedtagelse af V 57 (folketingsåret 2012-13).

Til nr. 3

Forslaget er en konsekvens af forslaget i nr. 2 om den udvidede personkreds. Der stilles ikke længere krav om, at sygdommen skal være opstået i tilknytning til og som følge af en udsendelse. Det forudsættes fortsat, at øvrige betingelser i arbejdsskadesikringsloven er opfyldt, herunder kravet om, at der er årsags-sammenhæng mellem den arbejdsmæssige belastning og sygdommen.

Til nr. 4

Forslaget er en konsekvens af forslaget i nr. 2 om den udvidede personkreds. Det foreslås, at Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring varetager retten til at indbringe Arbejdsskadestyrelsens afgørelser for Ankestyrelsen i sager, der ikke vedrører statsansatte.

Til nr. 5 og 6

Den udvidede personkreds, der foreslås i nr. 2, indebærer ændringer af forslaget til § 6 om finansiering af udgifterne til erstatning og godtgørelse, sagsoplysning og administration.

Efter arbejdsskadesikringsloven finansieres udgifter vedrørende erhvervssygdomme af arbejdsgiverne ved betaling af bidrag til Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring. Dette gælder udgifter til erstatning m.v. og til administration m.v.

Sent diagnosticeret ptsd er i dag ikke omfattet af arbejdsskadesikringsloven og kan derfor ikke finansieres af Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring uden særskilt hjemmel.

De væsentligste udgifter efter lovforslaget til erstatning m.v. påhviler Forsvarsministeriet.

Det foreslås på denne baggrund, at staten udbetaler erstatning m.v. til tilskadekomne statsansatte. Det foreslås, at det er de enkelte statsinstitutioner, der finansierer udgifterne vedrørende deres ansatte. Dette svarer til princippet i L 104.

For andre personer end statsansatte foreslås det, at udgifterne også betales af staten, der får refusion fra Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring for udgifterne. Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring får i den forbindelse adgang til at indbringe Arbejdsskadestyrelsens afgørelser for Ankestyrelsen efter forslaget i nr. 4.

Det foreslås videre, at Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring får hjemmel til at opkræve et tillæg til bidraget efter § 58 i arbejdsskadesikringsloven hos arbejdsgiverne, dog ikke hos statslige arbejdsgivere.

Det bemærkes, at det ikke er muligt at skønne over de økonomiske konsekvenser af en udvidelse af den sikrede personkreds.

Til § 2

Til nr. 1-3

Forslagene er konsekvenser af lovforslagets forslag om, at loven skal omfatte alle personer, som er omfattet af den sikrede personkreds i §§ 2-5 i arbejdsskadesikringsloven.

Til § 3

Til nr. 1

Forslagene er konsekvenser af lovforslagets forslag om, at loven skal omfatte alle personer, som er omfattet af den sikrede personkreds i §§ 2-5 i arbejdsskadesikringsloven.

Til § 4

Til nr. 1

Forslagene er konsekvenser af lovforslagets forslag om, at loven skal omfatte alle personer, som er omfattet af den sikrede personkreds i §§ 2-5 i arbejdsskadesikringsloven.

Til § 5

Til nr. 1

Forslagene er konsekvenser af lovforslagets forslag om, at loven skal omfatte alle personer, som er omfattet af den sikrede personkreds i §§ 2-5 i arbejdsskadesikringsloven.

Til § 6

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. oktober 2015.

Skriftlig fremsættelse

Jørgen Arbo-Bæhr (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion (Udvidelse af den sikrede personkreds).

(Lovforslag nr. L 182)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager lovforslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.

Lovforslaget sammenholdt med gældende ret

Gældende formulering

Lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.

§ 1. Denne lov omfatter tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion og deres efterladte.

§ 2. Arbejdsskadestyrelsen tilkender erstatning og godtgørelse for sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion, når

1) sygdommen ikke kan anerkendes som erhvervssygdom efter lov om arbejdsskadesikring,

2) begrundelsen for, at sygdommen ikke kan anerkendes efter lov om arbejdsskadesikring, er, at der mangler dokumentation for tidsmæssig sammenhæng mellem belastning og sygdomsdebut, og

3) der foreligger en psykiatrisk speciallægeerklæring udstedt senere end 6 måneder efter belastningens ophør, hvori det erklæres, at den undersøgte person lider af posttraumatisk belastningsreaktion, og at sygdommen er opstået i tilknytning til og som følge af udsendelse som nævnt i § 1, stk. 2.

§ 4. Afgørelser efter denne lov kan af den tidligere udsendte soldat eller anden statsansatte, af dennes efterladte og af den ansættende myndighed påklages til Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 8 i lov om arbejdsskadesikring.

Lovforslaget

§ 1

1. Titlen affattes således:

»Lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«

2. § 1 affattes således:

»§ 1. Denne lov omfatter personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion, der er omfattet af §§ 2-5 i lov om arbejdsskadesikring, og deres efterladte.«

3. I § 2, stk. 1, nr. 3, udgår », og at sygdommen er opstået i tilknytning til og som følge af udsendelse som nævnt i § 1, stk. 2«.

4. § 4 affattes således:

»§ 4. Afgørelser efter denne lov kan af tilskadekomne, efterladte, den ansættende myndighed og af Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring vedrørende andre personer end statsansatte indbringes for Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 8 i lov om arbejdsskadesikring.«

§ 6. Staten afholder udgifterne til erstatning og godtgørelse efter loven og til Arbejdsskadestyrelsens og Ankestyrelsens administration af sager efter loven samt udgifter til oplysning af sagerne. Arbejdsskadestyrelsen afholder udgifter til oplysning af sagerne og til erstatning og godtgørelse mod senere refusion fra den ansættende statsmyndighed.

§ 14.

Stk. 3. Der skal tillige ses bort fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar,
- 3) lov om arbejdsskadesikring eller
- 4) lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.

§ 59. Kommunen nedsætter revalideringsydelsen med indtægter fra løbende udbetalinger fra forsikringer og pensionsordninger, herunder løbende udbetaling af erhvervsevnetabserstatning efter lov om arbejdsskadesikring og efter lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion. Disse indtægter trækkes dog kun fra i det omfang, de sammenlagt med revalideringsydelsen overstiger revaliderendens hidtidige arbejdsindtægter.

Stk. 2. Beskæftigelsesministeren fastsætter regler om, hvorledes hidtidige arbejdsindtægter opgøres og reguleres m.v.

5. I § 6 indsættes efter »ansættende statsmyndighed«: »og Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring, jf. stk. 2«.

6. I § 6 indsættes som *stk. 2*:

»*Stk. 2.* Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring kan til finansieringen af udgifter efter stk. 1 opkræve et tillæg til bidraget efter § 58 i arbejdsskadesikringsloven hos alle arbejdsgivere bortset fra statslige arbejdsgivere.«

§ 2

1. § 14, *stk. 3, nr. 4*, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«

2. I § 59, *stk. 1, 1. pkt.*, ændres »lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion« til: »lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«.

§ 94.

Stk. 3. Kommunen kan endvidere ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1, når en erstatning for tab af erhvervsevne udbetales som følge af personskade efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar,
- 3) lov om arbejdsskadesikring, bortset fra de tilfælde, der omfattes af den nævnte lovs § 29, eller
- 4) lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.

§ 14 c. Ved opgørelse af formue efter § 14 b bortses fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar,
- 3) lov om sikring mod følger af arbejdsskade,
- 4) lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,
- 5) lov om erstatning for vaccinationsskader,
- 6) lov om patientforsikring,
- 7) lov om lægemiddelskader,
- 8) cirkulære om statens erstatningsordninger for deltagere i praktisk erhvervsorientering,
- 9) lov om erstatning for skadelidte værnepligtige m.fl. eller
- 10) bestemmelser for ansættelse og aflønning af personel ansat på kontrakt i Beredskabskorpset i forbindelse med humanitært hjælpearbejde.

3. § 94, stk. 3, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion«

§ 3

1. § 14 c, stk. 1, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,«.

§ 20. Ved opgørelse af formue efter § 19 bortses fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskade efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar,
- 3) lov om sikring mod følger af arbejdsskade,
- 4) lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,
- 5) lov om erstatning for vaccinationsskader,
- 6) lov om patientforsikring,
- 7) lov om lægemiddelskader,
- 8) cirkulære om statens erstatningsordninger for deltagere i praktisk erhvervsorientering,
- 9) lov om erstatning for skadelidte værnepligtige m.fl. eller
- 10) bestemmelser for ansættelse og aflønning af personel ansat på kontrakt i beredskabskorpset i forbindelse med humanitært hjælpearbejde.

§ 7.

20) Engangsbeløb, der udbetales til den erstatningsberettigede efter § 32, stk. 7 eller 8, eller § 36, stk. 4 eller 5, i lov om sikring mod følger af arbejdsskade, jf. § 85 a, stk. 2, i lov om arbejdsskadesikring, samt kapitalbeløb, der udbetales til den erstatningsberettigede efter § 17, stk. 7, 4. og 5. pkt., § 27 og § 85, stk. 5, i lov om arbejdsskadesikring. Det samme gælder for kapitalbeløb, der udbetales i henhold til § 17, stk. 7, 4. og 5. pkt., og § 27 i lov om arbejdsskadesikring, når erstatningen er tilkendt efter lov om erstatning og godtgørelse

§ 4

1. § 20, stk. 1, nr. 4, affattes således:

»4) lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion,«.

§ 5

1. § 7, nr. 20, 2. pkt., affattes således:

»Det samme gælder for kapitalbeløb, der udbetales i henhold til § 17, stk. 7, 4. og 5. pkt., og § 27 i lov om arbejdsskadesikring, når erstatningen er tilkendt efter lov om erstatning og godtgørelse til personer med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.«

til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion.